SCARA IUBIRII DIVINE, UN TEXT MISTIC ȘI CATEHETIC AL LITERATURII SPIRITUALE MEDIEVALE

PR. CONSTANTIN NECULA

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
constantin.necula@ulbsibiu.ro

Title: “*The scale of divine love*, mystical and catechetical text of medieval spiritual literature”

Abstract: Early knowledge of medieval literature, not only in Latin, it transfers you into a heaven of peace. No wonder that out of such springs came out the whole methodology of the famous *lectio divina* (see Mario Masini) from which we still feed a large part of modern communication methods. *Scala divini amoris* is such a challenge for the modern reader. Preserved in a manuscript Egerton 945 in the British Library in London, the text is written in Occitan, unknown both to researchers in theology and to scholars from those specializing in Provençal. The manuscript Egerton 945 contains two major texts: *Liber divinis amoris* și *De divina impletione*.

Keywords: *scale; divine love; Egerton 945; Corpus Christi;*

Prelogomene

Începutul cunoașterii literaturii medievale, nu doar de limbă latină, te transferă într-un rai al liniștii. Nu-i de mirare că din astfel de izvoare a țâșnit întreaga metodologie a celebrei *lectio divina*¹ din care ne hrănim încă o mare parte din metodele comunicării moderne. *Scala divini amoris* este o astfel de provocare pentru lectura omului modern. Păstrat într-un manuscris, Egerton 945 în *British Library* din Londra, textul este scris în occitană, necunoscut atât cercetătorilor din rândul teologilor cât și al celor specializați în provensală. Manuscrisul Egerton 945 cuprinde două texte majore: *Liber divinis amoris* și *De divina impletione*. Ambele au fost inedite lectorilor specializați până în 1902 când filologul german Vital Motte le publică, la Halle², într-un tiraj din care astăzi nici un volum nu se mai află la îndemâna noastră. Pentru cercetarea cărții, în urmă cu doi ani, am descoperit

¹ Cea mai amplă analiză asupra subiectului o propune Mario Masini, *La Lectio Divina. Teologia, spiritualita, metodo*, Edizioni San Paolo, 1996, ed.II-a, 2002, 509 pg.

² V. Motte, *Scala divini amoris. Mystischer Traktat in provensalisher Sprache aus dem XIV. Jahrhundert*, Ehrhardt Karras, Halle, 1902.

că exista o traducere în italiană realizată de către G. Batelli³, o lucrare în care traducătorul pierde text și sensuri, traducând aproximativ. Francesco Zambon, unul dintre cercetătorii italieni moderni, crede chiar că traducătorul chiar nu știa foarte bine limba din care traducea. Pentru mine bucuria a constituit-o publicarea, la începutul anului acestuia, a volumului *Scala del divino amore*⁴, o traducere în limba italiană a volumului medieval. Descoperisem, căutând amănunte despre Bernardin de Siena și Caterina de Siena, mistici remarcabili ai Evului Mediu, cercetarea lui Kurt Ruh, o minunată Istorie a Misticii Occidentale⁵. Am descoperit că a editat textul Scării în limba germană (în 2013) și că parte din studiile care sunt izvor cunoașterii cercetătorilor textului vin din efortul său.

Contextul istoric

O notiță scrisă de mână, în italiană, pe manuscrisul Egerton 945, furnizează prima mențiune a unei posibile așezări în temporalitate a lucrării. Datele se leagă de „de timpul lui Nicolae al Patrulea Suveran Pontif” consemnează anul 1300 și aduce argumente legate de haine și lungimea „cappuccio”-ului fraților (franciscani) minori care sunt implicați în producerea cărții. Relația între carte și slujba sărbătorii *Corpus Christi*, care a fost instituită în Biserica Catolică cam în timpul Sfântului Bonaventura, fixează opera cam în jurul lui 1300. Francesco Zambon, în frumoasa lui introducere, consemnează: „Nu este nici un dubiu că autorul, necunoscut altfel, poate fi un terțiar franciscan de tendință „spirituală; la termenul final al urcușului celor cinci trepte care duc spre Palatul Iubirii (...), el aduce un omagiu lui Francesco ca unui mistic care a atins măreția *Scării* (Scala, Concluzii, 131). Și este evident, chiar de la prima lectură, că textul reflectă viziunea franciscană a naturii, care este splendid și exemplar exprimată în *Cantico del frate Sole* al fondatorului⁶. Chiar dacă limba manuscrisului (care nu este obligatoriu să fie și limba autorului) se raportează, după examinarea propusă de Motte în introducerea sa la tratatul mistic, la o arie situată la Nord de Departamentul de Ariège, L'Ovest de Aude, la Sud de Haute- Garonne și de Tarn, altfel spus, mai amplu: în Languedocul centru-occidental. Astăzi știm chiar că este aria în care a avut maximă difuziune, în acea perioadă, mișcarea Spiritualilor, franciscanilor din Sudul Franței, între

³ Traducerea avea titlul *La Scala del divino amore e il Giardino del paradiso. Trattatelli mistici medievali francesi*, Ed. Carabba, Lanciano, 1939. Volumul cuprindea și altă lucrare, la fel de interesantă, *Grădina Paradisului*.

⁴ Introduzione e traduzione di Francesco Zambon, commento e note complementari di Claudia Di Fonzo, Ed. Paoline, 2019, 151 pg.

⁵ Lucrarea lui K. Ruth dispune de o traducere în italiană, *Storia della mistica occidentale. Vol. II. Mistica femminile e mistica francescana delle origini*, Ed. Vita e Pensiero, Milano, 2002, 460 pg. Mi-era mai la îndemână decât ediția germană din 1993 pe care o descoperisem în peregrinările din bibliotecile de la Munster ori Nuremberg.

⁶ A se vedea Ignacio Larranaga, *Nostro fratello di Assisi. Storia di una esperienza di Dio*, Edizioni Messaggero di Padova, ed. XI, 2005, 366 pg. Ediția originală, *El hermano de Asis. Vida profunda di San Francisco*, Cefepal, Santiago de Chile, 1979.

Narbonne și Beziers, și unde, în particular, își desfășura lucrarea cel mai de seamă reprezentant al lor, Pierre de Jean-Olivi. Din propovăduirea acestuia, mai ales după moartea lui consemnată în 1298, se va dezvolta comunitatea occitană de *beghinagi/e*⁷ care a dispărut complet către 1330 și în care e nevoie să căutăm ca posibilitate autorul (sau autoarea) *Scării Divinei iubiri*⁸. Nu este în spiritul scurtei noastre prezentări să arătăm modul în care, pornind de la diferitele interpretări ale Testamentului/ Regulei Sărăcuțului⁹, prima fiind chiar bula papală Quo elongati din 24 septembrie 1230 (Papa Grigorie al IX-lea), au dus spre una sau alta dintre mișcările franciscane. Un singur lucru putem consemna, pentru frumusețea poveștii misticii franciscane, cu utilizarea dintâi a terminologiei de *homo spiritualis* din care Spiritualii aveau să-și tragă supranumele. Un autor remarcabil, Salimbene da Parma (1221-1288)- pe care-l chema Ognibene de Adam (Tot-binele lui Adam), occitan el însuși, consemnează o Cronică a ordinului între anii 1168-1287 și aici folosește ca explicație a termenului de definire a Spiritualilor ca fiind *homo spiritualis*. Poate fi așa de vreme ce l-a cunoscut, conform scrierii sale, pe Ugo de Digne (mort la 1255), liderul Spiritualilor din Franța meridională, frate al uneia dintre cele mai importante mistice a perioadei, Doucelina(1214-1274)¹⁰, cel care va conduse ca Ministru Provincial franciscanii între 1238 și 1242. Alături de el cunoscuse și alte personalități ale ordinului și cunoscuse, pe cât se pare pe Bernardo, cel dintâi companion al Sfântului Francisc. Și Regula franciscană consemna nevoia de efort în asceza și consemna observarea aspectului *spiritualiter* al vieții monahale. Un lung șir de interpretări și reconfigurări ale învățăturii mistice franciscane va umple istoria ordinului de judecăți și prejudecăți. Unii dintre mistici, acuzați de extremism în interpretarea lor alegorică, vor fi atacați și uneori pedepsiți. Unii dintre ei, cum este Ubertino da Casale, vor marca prin cultura lor mistică un orizont întreg de cultură, parte transferată în spațiul estetic al picturii și votivului catolic italian. Echilibrul

⁷ Este un grup specific al Spiritualilor, format la Liege de Lambert la Begue, de unde și numele extrem de greu de tradus în românește. Tipicul vieții lor era simplu: izolați sau în grupuri mici, se rugau, ajutau bolnavi, gospodăreau sărăcia în care trăiau. Nu asumau nici un vot și de aceea puteau ieși din grup și să se căsătorească. Vor dispărea concomitent aproape cu Spiritualii, odată cu renumitele procese de la Narbonne (1322), Beziers, Lunel, Capestang sau Adge (1331). La Carcasonne pierrea la 1328 una dintre cele mai harismatice femei ale mișcării, Na Prous iar la Avignon murea, la 1333, Ademar di Mosset (date suplimentare în monografia lui R. Manselli, *Spirituels et Beguins du Midi*, trad. français de J. Duvernoy, Toulouse, 1989, 159 pg.).

⁸ Francesco Zambon, *Una Gemma della letteratura mistica occitana del Medioevo: La Scala del Divino Amore*, în vol. *Scala del Divino Amore*, Paoline, 2019, pp. 16-17.

⁹ O frumoasă analiză propune Pietro Maranesi în volumul *L'Eredita di Frate Francesco. Lettura storico-critica del Testamento*, Edizioni Porziuncola, Assisi, 2009, 366 pg. Lucrarea se constituie în cea mai amplă analiză a Testamentului Sfântului Francisc în context istoric și în comparație cu *Regola non bollata* și *Regola bollata*.

¹⁰ *La Vie de sainte Douceline, texte provençal du XIV siècle*, traduction et notes par R. Gout, Bloun&Gay, Paris 1927. Femeie pioasă, soră de lider duhovnicesc, Douceline se naște la Digne (Alpes de Haute Provence, către 1214) și moare, după ce trăiește o viață duhovnicească remarcabilă, la 1 septembrie 1274, la Marsilia acolo unde, începând din 1275, moaștele sale sunt căutate de pelerini. Prima *Vie de Sainte Douceline* este scrisă la 1297 de către Philippe de Porcellet.

îl vor realiza în timp cei doi Miniștrii Generali, Giovanni da Parma (1247-1257) sau Bonaventura (1257-1274), deloc străini de cultura franciscanilor Spiritualii. Lor le va urma în linia Spiritualilor Pierre de Jean de Olivi/ Pietro di Giovanni Olivi.

Izvorul teologiei Franciscani Spiritualii

La 1248 Pierre de Jean de Olivi se naște la Serignan, în dioceza de Beziers, în regiunea franceză care este miezul cruciadei contra albigenzilor în 1209, martora celui mai mare masacru desfășurat pe teritoriul Franței medievale. Unor Olivi, Francois și Dominique, le revine meritul de a fi extirpat erezia albigenzilor. La 20 ani intră în ordin la Beziers și apoi pleacă la studii la Paris. Susținut de Joscelin, provincialul său, amic al lui Ugo di Digne, devine discipol al marelui Bonaventura, despre chiar amintește că l-a ascultat rostind o celebră omilie despre Francisc și Îngerul Apocalipsei cu cel de-al șaselea sigiliu (Apoc. 7.2) într-un Capitol general, la 1266. Se retrage la Midi, unde devine profesor și unde avea să scrie o serie de lucrări, opera sa fiind remarcabilă. Ba chiar una dintre lucrări, privind-o pe Maica Domnului, a fost obligat să o distrugă datorită ordinului lui Girolamo d'Ascoli, cel care va ajunge Papa Nicolae al IV-lea. Francesco Zambon consemnează că aceasta va fi prima dintr-o serie de denunțuri, condamnări și interdicții care au avut ca obiect opera sa mistică. De unde o serie de *retractiones* și apărări pentru a nu suferi condamnări mai grave. Ele vor culmina cu venirea ca Ministru Provincial la 1282 a lui Arnaldo di Roquefeuil care a reluat cu forță acuzele. Doar între 1287-1288 se vor mai liniști timpurile pentru îndrăznețul autor de teologie, când ajunge conducătorul provincial al Ordinului Matteo d'Aquasparta, unul dintre dascălii săi parizieni, care cunoșteau fundamentele teologice și râvna în asceză a minunatului Olivi. Acesta îl și trimite la Conventul Franciscan florentin de la Santa Croce. Doi ani a predat aici teologia și își dezvoltă o serie de relații cu mulți cunoscători ai teologiei din Italia vremurilor. De aici se întoarce la Montpellier unde este profesor și unde are parte de presiunile Capitulului Genral de la Paris, din 1289 și apoi din 1292. Chiar dacă la conducerea Provinciei franciscane se afla Raimond Gaufridi, un filo-spiritual. Presiunea venea de la Papa Nicolae IV. Tema dezbaterilor? Sărăcia ordinului. Luptă în apărarea concepției sale spirituale și învinge. Opera sa putea fi citită de frățietate. Mai ales ultima lucrare, *Comentariul la Apocalipsă*, realizată sub impresia dramaticii situații a Curiei romane sub Celestin V (iulie-decembrie 1294) și alegerea lui Bionifaciu VIII, o Curie decadentă care uitase mesajul Evangheliei, devenind noul Babilon. Comentariul acesta va fi citit și citat sute de ani mai apoi, rămânând multă vreme un etalon de apologie a nevoii de reformă duhovnicească a unei instituții eclesiale. Ecouri din el am întâlnit inclusiv în celebra opera a lui Antonio Rosmini, *Delle cinque piaghe della Santa Chiesa*¹¹. Olivi moare în 14 martie 1298 și devine repede subiect de venerare pentru discipolii săi. Motiv pentru care autoritățile bisericești interzic iarăși operele sale, Comentariul său la Apocalipsă

¹¹ Lucrarea lui Antonio Rosmini dispune și de o traducere în limba română, *Cele cinci plăgi ale Sfintei Biserici*, Ed. Institutului European, 2007, 327 pg. Traducerea aparține Ralucăi Popescu. Cea mai lesne de procurat ediție în italiană este *Delle cinque piaghe della Santa Chiesa*, Citta Nuova, 1999, 376 pg.

fiind condamnat la 8 februarie 1326 de către papa Ioan al XXII (1316-1334) care grăbește și disiparea spiritualilor. În timpul Rusaliilor anului 1317 mulți frați din Narbone și Berziers sunt condamnați și grabnic arși pe rug. Teroarea va urma în anii următori. În ciuda faptului că uciderea lor a rupt o ramură franciscană, tulpina teologiei franciscane îi va asuma, constituind un soi de teologie interioară oricărei construcții teologice franciscane. A doua sursă de spiritualitate ale lui Olivi¹² va fi o excelentă *Epistolă către fiu lui Carol II D'Anjou* (1295) în care va itera ideea că suferința este semnul esențial al condiției umane și că impuritatea Curiei romane atrage deja după sine suferințe poporului și din acest motiv e nevoie de o luptă nouă, în vederea nașterii unei noi ecclesii, a unei Biserici pure și sfinte, vestită de Apocalipsă. Îl ia martor dese ori pe Sfântul Francisc în descrierea nevoii de refondare a lumii creștine imediate (*Comentariul la Apocalipsă*, 10). Viziunea lui este una cât se poate de apocaliptică: „Trebuie să știm că în momentul contestării și condamnării vieții evanghelice și a *Regulei*, ce se va face în timpul Anticristului Mistic și va fi și mai amplă în vremea Anticristului propriu-zis, vor coborî spiritual Hristos, robul său Francesco, angelicul grup al discipolilor săi, împotriva tuturor erorilor și răutăților lumii, împotriva oștirilor demonilor și a îngerilor căzuți, constant, puternic, neînfricat ca un leu atât în a ataca cât și în a se apăra”¹³. Nu altfel vedea Sfânta Doucelina soluționarea prin epectaza lui Hristos și a celor spirituali din grupul Sfântului Francisc în vindecarea trupului rănit al Bisericii lui Hristos. Despre ea stă scris: „Iubea locurile solitare, pentru a sta cât mai intens cu Domnul. Pentru aceasta avea un oratoriu tainic în care se ruga Domnului nostru și se unea cu El foarte familiar prin rugăciune. Îmbăia acel loc cu lacrimi și adăsta îndelung în aprinsă contemplare. Ca urmare a acestora, dragostea ei pentru Domnul Hristos năștea dorințe noi, îmbătându-se cu noi ardori, dorind chiar aceea de a se desprinde dincolo de orice lucru, trăind afară din sine. Nu putea fi auzită vorbind despre Stăpâna noastră, nici despre Sfântul Francisc, nici despre sfinți ori despre sfinte fără a fi răpită în extaz”¹⁴.

Desenul intern al operei

Scara lui Iacob (Geneză 28. 12-13) va rămâne pentru foarte mulți autori mistici modelul ascensiunii sufletului în Dumnezeu. Pornind de la exegeza ebraică, Filon din Alexandria de exemplu și trecând prin teologia lui Origen (*Omiliile la Numeri* ori *Comentariul la Matei*), scara (*sullam* în ebraică, tradus cu *climax* în Septuaginta și *scala* în Vulgata) devine simbolul prin care sunt evidențiate sensurile spirituale ale vieții în Dumnezeu. Idee va fi complet restaurată în gândirea teologică a Sfântului Grigorie de Nissa în *Vita Moisi* și reîntâlnită în scrierile lui Zenon din

¹² Mai poate fi urmărită evoluția sa în Pietro di Giovanni Olivi, *Expositio regulae*, în D. Flood, Peter Olivi's Rule Commentary (Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte amniz 67), Wiesbaden, 1972.

¹³ Întregul text al *Comentariului la Apocalipsă*, în Pietro di Giorgio Olivi, *Scritti scelti*, a cura di R. Vian, Citta Nuova, Roma, 1989. Mare parte din datele istorice preluate din preambulul lucrării, coroborat cu bibliografia consemnată în notele prezentului studiu. .

¹⁴ *La vie de sainte Douceline*, ed.cit, pp. 107-108.

Verona (mort la 380) sau Cromațiu de Aquileea (mort la 407). Unul dintre cei mai interesanți teologi ai progresului duhovnicesc prezentat prin simbolul scării este Iacob sau Iosif din Sarug cu *Omilia sa asupra visului lui Iacob la Betel* scrisă cu puțin înainte de 521 d.Hr¹⁵. Vor mai fi astfel de construcții ale misticii progresului duhovnicesc, remarcabil la Dionisie Pseudo-Areopagitul, care vor culmina cu lucrarea Sfântului Ioan Scărarul cunoscută sub titlul *Scara Sfântului Scărarul*. Merită să amintim că prima ei editare se realizează în 1632¹⁶. Lucrarea Sfântului Ioan aduce însă noutatea unui alt număr de trepte, 30, după anii de viață pământească a Mântuitorului. În comentariul Sfântului Augustin la *Predica de pe Munte*, omul parcurge o octavă pentru a se împlini pe treptele desăvârșirii iar *Confesiunile* sale (9.10.24) aduc și ele aminte de construcția progresului duhovnicesc sub simbolul unei scări cerești. Pentru ca mai târziu *Regula Sfântului Benedict* (inspirată din opera Sfântului Ioan Casian) să aducă aminte de perfecta intuiție a Spiritualilor în construirea unei pedagogii a scării cerești care trebuie parcursă pentru a-l aduce pe om la împlinirea vocației sale dumnezeiești¹⁷. În linia aceasta, ne sesizează Zambon în *Introducerea* sa, se va dezvolta iconografia fiorentină a lui Rabano Mauro (Lodi della Santa Croce, un carmen figuratum ce ține în mijloc patru piramide sau triunghiuri cu câte șapte trepte/ gradine, dispuse sub forma Sfintei Cruci)¹⁸. Între teologii care marchează atent ideea climaxului pentru evidențierea parcursului duhovnicesc reținem, fie doar nominal, pe Hildegard din Bigen (*Scivias*), Sfântul Bernard de Clairveaux, Riccardo di San Vittore (excelentul text *Quattro gradi dela violenta carita*), Onorio Augustodunense (care scrie *Scala di cielo minore* și *Scala del cielo maggiore*), certosianul Guido al II-lea (*Scala dei monaci* sau *Scala del Paradiso*), Amico dell'Oberland (*Scala spirituale*). Pentru mine rămân remarcabile trei lucrări asupra cărora sper, în timp, să pot reveni: Johannes Goebius Jr (*Scara cerului* sub vari genuri și exemple), Jan Ruusbroeck (*Cele șapte trepte ale iubirii spirituale*) și lucrarea lui Walter Hilton, *Scara Perfecțiunii*¹⁹.

¹⁵ El scrie: „Crucea lui Hristos se înalță asemeni unei minunate scări prin care oamenii, cu adevărat, sunt conduși/ purtați de pe pământ la cer. Datorită nașterii Fiului îngerii coboară către pământeni, iar oamenii se înalță din cele mai adânci la harul de a fi cerești. Grație acestora, în cele din urmă, pământul și cerul s-au reunit (...). Hristos stă pe pământ asemeni unei scări bogată în gradene/ trepte și El stă astfel pentru ca firea umană să fie înălțată prin El. Crucea este o cale largă (...) este asemeni unei scări între ființele terestre și ființele cerești” scrie acesta în *Homiliae selectae*, Ed. P. Bedjan, III, Paris-Leipzig, 1907, pp. 192-193. Despre întreaga cultură spirituală siriacă a se vedea *Studiul Introductiv* al Părintelui Agapie Corbu la volumul *Avva Iosif Hazzaya, Văzătorul de Dumnezeu, Scrisori Duhovnicești*, Ed. Sf. Nectarie, 2019, pp. IX-XCIV.

¹⁶ *Sancti Joannis Abbatis, vulgo Climaci, Opera Omnia*, ediție îngrijită de M. Rader, S. Cramoisy, Lutatie Parisiorum 1632, retipărită în PG 88, col. 579- 1248 (*Scala Paradisi* 633-1164). Ultima ediție în limba română, Sfântul Ioan Scărarul, *Scara*, acum din nou tălmăcită în românește tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Irine, Arhiepiscop al Alba Iuliei, ed. II-a revăzută, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2018, 451 pg. Volumul cuprinde și *Cuvânt către Păstor*, pg. 427- 451.

¹⁷ Pentru date suplimentare a se vedea Adalberto De Vogue, *La Regola di S. Benedetto. Commenti dottrinali e spirituali*, Ed. Messaggero di S. Antonio, 1984, 492 pg. Ediția în limba franceză Cerf, Paris, 1977.

¹⁸ Zambon, op.cit., p. 49

¹⁹ *Idem*, pg. 50-53.

În această linie se înscrie și luminoasa *Scară a Divinei Iubiri*. Este prezentă o mistică a prezenței lui Dumnezeu care trece prin toate creaturile, evitând însă nteismul care marchează sincretismul demagogic al vremii de acum. Este o nouă viziune asupra Universului? Este în fond reactualizarea în cheie catehetică a remarcabilei viziuni ecologice a Sfântului Francisc din Assisi. Scara Divinei Iubiri cuprinde și astfel de flash-uri care ne reamintesc liniștea unei ecologii interioare din care crește echilibrul persoanei și al cosmosului deopotrivă. „Palatul Iubirii” este un astfel de vas-arcă prin care omenirea își reconstruiește sensurile. Este o iconizare amplă a ceea ce Biserica primară numea Ierusalimul ceresc, atât de amplu reprezentat în Basilicile San Vitale și San Apolinare Nuovo. Cuvintele îndulcite în muzicalitatea lor, artificiiile metaforei cu sâmbure teologic și programatica descoperire a sensului mântuirii prin unitatea în Hristos a lumii sunt doar câteva din liniile de forță ale Scării.

Linii de cuprins

Tratatul în sine este o scriitură restrânsă. Ediția italiană, care are la bază ediția lui Vital Motte din 1902, cuprinde textul doar între paginile de la 93 la 132. Cuprinsul ca atare vizează astfel câteva capitole:

1. Prologul (pp.93-96, ediția italiană)
2. Prima treaptă: Gustul (pp. 97- 102)
3. A doua treaptă: Tactilul (atingerea) (pp.103- 105)
4. A treia treaptă: Olfactivul (mirosul) (pp. 106- 110)
5. A patra treaptă: Auzul (ascultatul) (pp. 111- 119)
6. A cincea treaptă: Văzul (vederea) (pp. 120- 128)
7. Concluzia (pp. 130- 132).

Suntem dinaintea unui poem al Proniei divine față de creatură, o provocator de poetică punere în pagină teologică a dulceții cunoașterii lui Dumnezeu. Occitan, textul păstrează un specific al poeziei regiunii. Dumnezeu apare ca un trubadur ce-și cântă balada Lui de dragoste asupra creaturii, temă dragă franciscanismului. O liniște ce se naște din text și un soi de limpezire a aerului cunoașterii. Pentru aceea cred că merită citite astfel de texte majore ale misticii occidentale. Poate că nu cuprind toate aspectele unei mărturii de credință exacte, dar încântă prin poezie și dramatism. O teopoetică din care, în timp, se vor activa ideile teologiei lui Hans Urs von Balthasar ori frumoasele meditații ale Papei Ioan Paul al II-lea. Pentru că nu este scopul studiului nostru traducerea integrală a textului încheiem totuși cu textul integral al *Concluziilor*, concluzie propriului nostru demers de cercetare:

„Acum, pentru a nu uita materia (prezentată) în confuzia voastre, vreau să vă reamintesc pe scurt ce am spus despre ce anume. Afirm că cinci sunt gradele ori treptele (gradenele) prin care se urcă până la Palatul Iubirii.

Primul (grad) se cheamă *al Bucuriei*: inima ajunge la acest grad când în orice dulceață pe care o află în orice creatură caută și află dulceața lui Dumnezeu care înveselește și bucură toate creaturile.

Al doilea grad (a doua treaptă) se cheamă *Familiaritate*: a ajuns la acest al doilea grad sufletul care în orice creatură suavă și delicată la atingere simte mâna lui Dumnezeu cum desmiardă atât de suav și familiar pe acestea încât nici nu mai cunosc și nici nu mai știu de se află în cer ori pe pământ.

Al treilea se cheamă *Noutate/ Înnoire*²⁰: sufletul atinge acest grad când în parfumul creaturilor simte noua mireasmă a realității spirituale, pe care până atunci nici nu a văzut-o nici nu simțit-o: ea se dobândește la tinerețe și poartă sufletul într-o asemenea condiție încât noutatea însăși nu știe ce anume vrea să spună Dumnezeu (prin ea).

Al patrulea grad se cheamă a *Pierderii Hotărârii (descenamen)*: ajunge la acest grad sufletul în care odă răsună cerul și pământul de muzica făcută de creaturi, căci toate pe Dumnezeu laudă și îl roagă să le iubească. Și pentru dulceața acestui cântec uită de sine însuși și de tot ce există, într-atât încât nu vede, nu aude și nu ascultă nimic cu excepția dulceaței acestei muzici ce-i fură inima și o face să-i sară din piept.

Al cincilea grad se cheamă *Certitudinea*: sufletul ajunge la acest grad când vede în frumusețea și curăția creaturilor chipul drag al lui Iisus Hristos care strălucește și surăde în toate creaturile iar sufletul capătă această certitudine a condiției sale pentru că din cele văzute are certitudini. Era desigur suit până la această treaptă slăvitul Sfânt Francisc, care întoarse²¹ în cinstea și slava Creatorului tot ceea ce găsea plăcut și odihnitor în creaturi.

Pe această scară Iacob vede urcând și coborând îngerii lui Dumnezeu (*Gen 28.12*). Acestea sunt cele cinci fecioare înțelepte despre care Iisus ne spune că erau pregătite să primească mirele (*Matei 25.7*). Sunt coții (ca unitate de măsură, nota NC) ce-i vede Iezechiel (*Iezechiel 40.7*) între o cameră și alta, adică între sufletele ce sunt în Palat și ale voastre. Sunt cuvintele prin care Sfântul Pavel vrea să învețe Biserica lui Dumnezeu (*1 Cor. 14.19*).

Și aceasta îi răspunde: sufletele iubitoare pot gândi care anume sunt condițiile în interiorul Palatului, pentru că știu a sta bine pe treptele (Scării).

Aceasta este confuzia sufletului ce nu-și dă silința în a iubi pe Dumnezeu; voi însă iubiți-L cu o mare dorire pentru El însuși. Rugați pe Dumnezeu pentru mine. Amin.”

Merită, cred, o restabilire a liniilor de cercetare în direcția redescoperirii unor astfel de perle de gândire mistică. Prin ele suntem mai aproape de umanism decât umanismul însuși. Pentru că ne descoperă omul deloc speriat de Dumnezeu ci mereu pe Cale, adică în devenire fințială.

²⁰ Traducătorul italian face amintire aici de conceptul Sfântului Bernardo de Clairveaux, novitas= novus paradus. Poate fi tradus și cu Înnoire.

²¹ Este unul din termenii dublului caracter pascal al Dumnezeieștii Liturghii în Ortodoxie, atunci când preotul luând cu mâinile sale Darurile aduse spre sfințire, le înalță și zice: „Ale tale, dintru ale Tale, Ție își aducem de toate și pentru toate...”